

EVALUAREA SENSULUI COERENȚEI. PROPRIETĂȚI PSIHOMETRICE PENTRU *SENSE OF COHERENCE SCALE: SOC-13*

Autori: Dan VASILIU, Diana Alexandra PASCAL (MARINESCU), Gabriel MARINESCU

REZUMAT

Conceptul de „sens al coerenței” sau „sentiment de coerență” a fost dezvoltat de Aaron Antonovsky¹ și reprezintă o caracteristică esențialmente cognitivă, care exprimă modul persoanei de a percepe, judeca și interpreta lumea și pe sine în ea. Constructul propus de Antonovsky este implicat în sanogeneză, vizând o atitudine care ajută la prelucrarea în mod pozitiv a stresorilor. Sentimentul de coerență este compus din trei factori:

- Înțelegere – capacitatea de înțelegere a stimulilor externi sau interni ca explicabili și predictibili;
- Control – sentimentul capacității de a face față problemelor, prin mijloace proprii sau apelând la resurse externe;
- Scop – înțelegerea unei semnificații a sarcinilor de zi cu zi, astfel încât implicarea în rezolvarea lor apare ca justificată.

Pentru măsurarea sentimentului de coerență, Antonovsky a dezvoltat scala SOC-29 și varianta SOC-13², ambele publicate în anul 1987. Scala a fost inițial aplicată în limba ebraică, pe un eșantion israelian, iar mai apoi este folosită și varianta adaptată, în limba engleză. Până în prezent, scala a fost folosită în numeroase cercetări, atât în varianta SOC-29, cât și în varianta SOC-13.

Scopul acestei lucrări este de a prezenta proprietățile psihometrice ale scalei SOC-13 adaptate pentru spațiul socio-cultural românesc. Datele sunt obținute prin administrarea scalei pe un eșantion de 335 de subiecți și sugerează calități psihometrice bune. Concluzionăm astfel că instrumentul poate fi utilizat la nivel individual, pentru a evalua sentimentul de coerență, mai ales în scop de cercetare.

Cuvinte-cheie: sens coerență, scala SOC-13, fidelitate, validitate.

¹ Antonovsky, Aron, *Health, Stress, and Coping*, Jossey-Bass Publishers, San Francisco, 1979.

² Antonovsky, Aron, *Unraveling the Mystery of Health. How People Manage Stress and Stay Well*, Jossey-Bass Publishers, San Francisco, 1987.

ABSTRACT

The sense of coherence is a cognitive theoretical formulation proposed by Aaron Antonovsky. It refers to a person's global orientation, an attitude which helps one to process stressors positively. The sense of coherence is involved in sanogenesis and consists of three factors:

- Comprehensibility – the ability to understand and predict the external or internal stimuli;
- Manageability – the belief in one's ability to cope with problems by use of internal or external resources;
- Meaningfulness – the belief that everyday tasks are meaningful, so that one's involvement in solving them is worthwhile and justified.

Antonovsky developed the SOC-29 scale and the SOC-13 variant, both published in 1987, in order to measure the sense of coherence. The scale was initially used in Hebrew, on a Israeli sample. Later, it was adapted for English speaking subjects. Since it was developed, the scale has been used in many studies, both in the SOC-29 and SOC-13 variant.

In this paper we will summarize the psychometric properties of the SOC-13 scale, adapted for Romanian language speaking subjects. The data is obtained by administering the scale to a sample of 335 subjects and suggests good psychometric qualities. Thus we conclude that this scale can be used individually to assess the sense of coherence, especially for research purposes.

Keywords: sense of coherence, SOC-13 scale, reliability, validity.

CONCEPTUL DE SENS (SENTIMENT) AL COERENȚEI

Sensul coerenței este definit de Antonovsky ca „o orientare globală care exprimă măsura în care cineva are o senzație de încredere omniprezentă, de durată deși dinamică, conform căreia (1) stimulii care decurg în cursul vieții din mediile interne și externe persoanei sunt structurate, previzibile și explicabile; (2) resursele sunt disponibile persoanei pentru a satisface cererile prezentate de stimuli; și (3) cererile sunt provocări, demne de investiție și angajament”³. Persoanele la care aceasta caracteristică este întâlnită prezintă o mai bună rezistență la stres, putând să facă față (și să rămână sănătoase) provocărilor întâlnite.

Sensul coerenței este compus din trei factori: *Înțelegere*, *Control* și *Scop*. *Înțelegerea*⁴ se referă la gradul în care persoana poate înțelege situația prin care trece și îi poate atribui un sens.

³ Antonovsky, Aron, *Unraveling the Mystery of Health. How People Manage Stress and Stay Well*, Jossey-Bass Publishers, San Francisco, 1987, p.19.

⁴ Sîrbu, M., *Psihologia sănătății – note de curs*. București, Universitatea Hyperion, 2014

Informația generată de situație este decodificată la nivel cognitiv ca fiind clară, structurată, consistentă și nu haotică, redundantă, accidentală sau inexplicabilă. *Controlul*⁵ este definit ca fiind, capacitatea persoanei de a percepe existența unor resurse disponibile în vederea confruntării cu evenimentele stresante. „Resursele disponibile” nu se referă doar la capacitățile personale de a face față situației, în această categorie se includ toate resursele la care persoana poate apela în caz de nevoie *Scopul*⁶ se referă la percepția unei finalități necesare sau dorite. Scopul subliniază importanța implicării individului în procesul de decizie și modelare a situațiilor de zi cu zi, sau a celor care determină destinul personal. Evenimentele care se includ în categoria celor cu scop perceput, tind să fie văzute ca incitante și demne de implicare.

Antonovsky consideră cei trei factori componenți ai sensului coerenței ca fiind interrelaționați. În analiza acestora, propune următoarele predicții (Tabel. 1) cu privire la cele opt posibile variante de relaționare⁷:

Tabel 1. Predicții funcție de variantele de relaționare între factori.

Tip	Componentele sensului coerenței			Predicție
	Înțelegere	Control	Scop	
1	Crescută	Crescut	Crescut	Tip stabil
2	Scăzută	Crescut	Crescut	Tip rar
3	Crescută	Scăzut	Crescut	Tendință de creștere
4	Scăzută	Scăzut	Crescut	Tendință de creștere
5	Crescută	Crescut	Scăzut	Tendință de scădere
6	Crescută	Scăzut	Scăzut	Tendință de scădere
7	Scăzută	Crescut	Scăzut	Tip rar
8	Scăzută	Scăzut	Scăzut	Tip stabil

Tipurile unu și opt apar evident stabile, având toate cele trei componente fie ridicate, fie scăzute. Tipuri doi și șapte sunt considerate de Antonovsky rare, ca urmare a improbabilității coexistenței unei comprehensiuni scăzute cu un sentiment al controlului ridicat și viceversa. În cazul celorlalte tipuri, acestea sunt instabile, generând o presiune de schimbare. Direcția de schimbare este dată de componenta Scop. Astfel, tipurile trei și patru prezintă o presiune de creștere a sentimentului de coerență, în timp ce pentru tipurile cinci și șase tendința este de scădere.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

⁷ Antonovsky, Aron, *Unraveling the Mystery of Health. How People Manage Stress and Stay Well*, Jossey-Bass Publishers, San Francisco, 1987, p.20.

INSTRUMENTE PENTRU EVALUAREA SENTIMENTULUI DE COERENȚĂ

Pentru evaluarea sensului coerenței, Antonovsky a dezvoltat scala SOC-29 (cunoscută și sub denumirea OLQ-29), cu varianta SOC-13 (OLQ-13). Cele două variante ale scalei au fost folosite în numeroase cercetări și au fost propuse alte variante scurte pentru măsurarea sensului coerenței, precum SOC-11, SOC-6, SOC-3 și BASOC. Până în prezent, scala SOC a fost folosită în cel puțin 33 de limbi, în 32 de țări, cu cel puțin 15 versiuni diferite ale chestionarului⁸.

SCALA SOC-13 PENTRU EVALUAREA SENSULUI COERENȚEI

Publicată de Aron Antonovsky în anul 1987, varianta SOC-13 a scalei pentru măsurarea sensului coerenței a fost inițial aplicată în limba ebraică. Ulterior a fost adaptată și folosită de autor în limba engleză. În prezent există numeroase variante adaptate populațiilor vorbitoare de alte limbi.

Antonovsky anunța valori ale coeficientului α Cronbach cuprinse între 0.84 și 0.93. În 127 de alte studii folosind scala SOC-13, α Cronbach variază între 0.70 și 0.92. Corelația test-retest demonstrează stabilitatea scalei, cu un interval al valorilor între 0.69-0.78 la un an, 0.64 la trei ani, 0.42-0.45 la patru ani, 0.59-0.67 la cinci ani și 0.54 la zece ani. Mediile SOC-13 variază de la 35.39 (std.dev=0.10) la 77.60 (std.dev.=13.80)⁹.

SOC-13 conține un număr de 13 itemi, fiecare item fiind cotate cu valori de la unu la șapte. Itemii: unu, doi, trei, șapte și zece se cotează invers. Scala este alcătuită din cinci itemi pentru factorul „Înțelegere”, patru itemi pentru factorul „Control” și patru pentru factorul „Scop”. Distribuția itemilor în funcție de componenta căreia se adresează este următoarea (Tabel 2):

Tabel 2. Distribuția itemilor în funcție de componentă. C-Înțelegere, MA-Control, ME-Scop.

Item	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Componenta	ME	C	MA	ME	MA	C	ME	C	C	MA	C	ME	MA

Scala SOC-13, tradusă și utilizată în cadrul acestui studiu, se regăsește la finalul articolului, în cadrul Anexei 1.

⁸ Eriksson M, Lindström B., *Validity of antonovsky's sense of coherence scale: a systematic review*. J Epidemiol Community Health. 2005;59:460–6. PMC free article.

⁹ Ibidem.

SCOPUL CERCETĂRII

În cadrul acestui articol ne propunem să prezentăm date despre calitățile psihometrice (fidelitate și validitate) ale versiunii în limba română a scalei SOC-13. Scala a fost administrată unui eșantion extins de participanți spre a oferi repere normative pentru populația generală (nonclinică) de adolescenți și adulți. Aceste repere normative pot fi utile practicienilor în acțiunea de evaluare a factorilor de personalitate social-cognitivi în sanogeneză. Scala SOC-13 va fi folosită în cercetările noastre viitoare pentru a identifica corelații între sensul coerenței și incidența criteriilor de diagnostic în Tulburările de Personalitate de pe Axa II (DSM IV-TR). Scopul final al cercetării este identificarea tipurilor de intervenții suportive, specifice diferitelor metode psihoterapeutice, pentru ameliorarea Tulburărilor de Personalitate precum și elaborarea unor programe de prevenție ținând cont de efectul sensului coerenței asupra psihicului uman.

PARTICIPANȚII DIN EȘANTIONUL CARE A FURNIZAT DATE BRUTE

Au fost colectate datele de la 335 de participanți din București și Județele: Ilfov, Giurgiu, Buzău, Brașov, Alba, Timiș, Arad, Bihor, Dolj, Hunedoara, Maramureș. Participanții au fost aleși din diferite categorii sociale cu vârste cuprinse între 18 și 80 de ani dintre care 163 de gen masculin (49%) și 172 de gen feminin (51%). Participanții au fost instruiți să bifeze câte o singură opțiune pentru fiecare item al scalei SOC-13. Participanților li s-a precizat că toate opțiunile sunt corecte. Scala evaluează sensul coerenței, factor de personalitate în sanogeneză, care exprimă modul persoanei de a percepe, judeca și interpreta lumea și pe sine. Nu sunt evaluate aptitudini sau performanțe cognitive. Au fost eliminate din cercetare rezultatele participanților care au avut opțiuni multiple sau itemi fără răspuns.

PROPRIETĂȚII PSIHOMETRICE PENTRU SCALA SOC-13

Pentru o prezentare clară am organizat prezentarea datelor după cum urmează: indicatori statistici descriptivi, comparații după variabila „gen” și „vârsta”, structura factorială a scalei SOC-13 și dovezi ale validității de construct, date referitoare la fidelitate, respectiv date normative.

INDICATORI STATISTICI DESCRIPTIVI

Distribuția scorurilor pentru participanții la testare a versiunii în limba română a scalei SOC-13 s-au obținut următoarele valori ale indicatorilor statistici descriptivi (Tabel 3).

Tabel 3. Indicatori statistici descriptivi pentru scala SOC-13.

<u>Factor</u> Gen	N	Min.	Max.	Media	Mediana	Mod	Abatere standard	Asimetrie	Boltire
<u>Întelegere</u>									
M+F	335	7	35	24.10	25.00	25	5.528	-.589	.088
M	163	11	35	25.28	25.00	25	4.857	-.491	.286
F	172	7	27	22.97	24.00	19	5.893	-.525	-.305
<u>Control</u>									
M+F	335	4	28	19.03	19.00	17	4.340	-.274	-.246
M	163	9	28	19.90	20.00	23	3.993	-.315	-.164
F	172	4	24	18.20	18.00	16	4.502	-.156	-.313
<u>Scop</u>									
M+F	335	4	28	21.85	23.00	23	4.049	-.639	.657
M	163	7	28	21.93	23.00	23	4.024	-.592	.360
F	172	4	24	21.78	22.00	25	4.084	-.686	.965
<u>SOC-13</u>									
M+F	335	15	89	64.97	66.00	70	11.978	-.390	.114
M	163	38	89	67.11	68.00	70	10.994	-.287	-.383
F	172	15	73	62.95	62.00	61	12.540	-.372	.236

Am constatat o distribuție leptocurtică pentru factorii *întelegere*, *scop* și *total scor* SOC-13 și o distribuție platicurtică pentru *control*. Valorile pentru asimetrie nu s-au depărtat semnificativ de valoarea zero (caracteristică unei distribuții normale sub aspectul simetriei), lucru care a permis ca etaloanele pentru SOC-13 să le realizăm în două clase (conform cu versiunea originală).

COMPARAȚII DUPĂ VARIABILA GEN, VÂRSTĂ

Am considerat ca ipoteze de lucru că există diferențe semnificative între scorurile obținute de participanți în funcție de gen și vârstă.

Scorurile totale obținute de participanții de gen masculin ($m=67.11$, $std.dev.=10.994$) sunt mai mari ($t=3.224$, $df=333$, $p=0.001$) decât cele ale participanților de gen feminin ($m=62.95$, $std.dev.=12.540$). Intervalul de încredere nu cuprinde valoarea zero. Mărimea efectului $d=0.35$ (Tabel 4) sugerează că efectul obținut este puțin probabil să fi apărut din întâmplare. Efectul pare a fi destul de important din punct de vedere practic. În plus efectul este semnificativ statistic. Puterea statistică (Tabel 5) confirmă că există o probabilitate de 72% , pentru un prag $p=0.01$, de a detecta un efect dacă acesta există iar riscul de a comite o eroare de tip II este de 28%.

Tabel 4. Indicatori ai mărimii efectului.

d	g(d) al lui Hedges	r	r patrat	r BESD inferior	r BESD superior	r contrast
0.35321	0.35215	0.17386	0.03023	0.41308	0.58693	0.17386

Tabel 5. Puterea statistică.

alfa=.10	alfa=.05	alfa=.01
0.92158	0.8747	0.71935

Scorurile pentru factorul *înțelegere* obținute de participanții de gen masculin ($m=25.28$, $std.dev.=4.857$) sunt mai mari ($t=3.926$, $df=326.769$, $p=0.001$) decât cele ale participanților de gen feminin ($m=22.97$, $std.dev.=5.893$). Intervalul de încredere nu conține valoarea zero. Mărimea efectului $d=0.43$ (Tabel 6) sugerează că efectul obținut este puțin probabil să fi apărut din întâmplare. Efectul pare a fi destul de important din punct de vedere practic. În plus efectul este semnificativ statistic. Puterea statistică (Tabel 7) confirmă că există o probabilitate de 89% , pentru un prag $p=0.01$, de a detecta un efect dacă acesta există iar riscul de a comite o eroare de tip II este de 11%.

Tabel 6. Indicatori ai mărimii efectului.

d	g(d) al lui Hedges	r	r patrat	r BESD inferior	r BESD superior	r contrast
0.43204	0.4267	0.21108	0.04456	0.39447	0.60554	0.21108

Tabel 7. Puterea statistică.

alfa=.10	alfa=.05	alfa=.01
0.98232	0.96953	0.89379

Scorurile pentru factorul *control* obținute de participanții de gen masculin ($m=19.90$, $std.dev.=3.993$) sunt mai mari ($t=3.658$, $df=333$, $p=0.001$) decât cele ale participanților de gen feminin ($m=18.20$, $std.dev.=4.502$). Intervalul de încredere nu conține valoarea zero. Mărimea efectului $d=0.4$ (Tabel 8) sugerează că efectul obținut este puțin probabil să fi apărut din întâmplare. Efectul pare a fi destul de important din punct de vedere practic. În plus efectul este semnificativ statistic. Puterea statistică (Tabel 9) confirmă că există o probabilitate de 85% , pentru un prag $p=0.01$, de a detecta un efect dacă acesta există iar riscul de a comite o eroare de tip II este de 15%.

Tabel 8. Indicatori ai mărimii efectului.

d	g(d) al lui Hedges	r	r patrat	r BESD inferior	r BESD superior	r contrast
0.40008	0.39888	0.19609	0.03845	0.40196	0.59805	0.19609

Tabel 9. Puterea statistică.

alfa=.10	alfa=.05	alfa=.01
0.97401	0.95802	0.85608

Scorurile pentru factorul *scop* obținute de participanții de gen masculin ($m=21.93$, $std.dev.=4.024$) nu sunt diferite semnificativ ($t=0.332$, $df=333$, $p=0.740$) de cele ale participanților de gen feminin ($m=21.78$, $std.dev.=4.084$). În acest caz se reține ipoteza nul.

Între 18 și 19 ani (clasa 1) am considerat că participanții sunt încă în perioada adolescenței iar după 65 de ani (clasa 6) vârstnici. În rest am folosit clasificarea vârstelor după U. Șchiopu, E.Verza¹⁰: 20 - 34 ani (clasa 2) perioada adultului tânăr; 35 - 45 ani (clasa 3) vârsta adultă caracterizată de stabilitate; 46 - 55 ani (clasa 4) vârsta adultă propriu-zisă; 56 - 65 ani (clasa 5) corespunde perioadei adulte prelungite. Datele analizei de varianță pe o singură cale, testul Levene, au indicat că dispersiile în interiorul claselor de vârstă sunt omogene pentru factorii *înțelegere* ($p=0.417$), *control* ($p=0.417$), *scop* ($p=0.439$) precum și pentru *scorul total* ($p=0.565$). Rezultatele ANOVA pentru *înțelegere* ($F=3.704$, $p=0.003$) și *total scor* ($F=2.771$, $p=0.018$) arată că cei doi factori variază semnificativ în raport cu clasele de vârstă. Pentru factorii control ($F=1.511$, $p=0.186$) și scop ($F=2.192$, $p=0.055$) scorurile nu variază semnificativ în raport cu clasele de vârstă. Din analiza post-hoc, pentru testul Bonferroni, se constată o diferență semnificativă între rezultatele obținute de participanții din clasa de vârstă trei și cei din clasele de vârstă unu ($p=0.010$) și doi ($p=0.018$) pentru factorul *înțelegere*. În rest nu se înregistrează diferențe semnificative ($p>0.05$). În continuare sunt redate rezultatele participanților conform clasei de vârstă (Tabelul 10).

¹⁰ Apud. Kiss Csaba, *Note de curs*. Universitatea Hyperion, 2013.

Tabel 10. Comparații după variabila clasa de vârstă.

Factor	Clasa de vârstă	N	Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
Înțelegere	1	12	19.83	6.860	8	29
	2	120	23.18	5.550	7	34
	3	111	25.51	5.281	9	34
	4	50	24.04	5.276	12	33
	5	35	24.14	5.214	12	35
	6	7	24.71	4.536	21	34
Control	1	12	17.08	5.125	10	28
	2	120	18.86	4.753	4	28
	3	111	19.59	4.044	9	27
	4	50	19.44	4.001	10	28
	5	35	18.34	3.819	9	26
	6	7	16.86	3.934	11	22
Scop	1	12	20.67	4.905	14	28
	2	120	21.59	4.250	4	28
	3	111	22.67	3.750	12	28
	4	50	21.72	3.959	10	28
	5	35	21.37	3.805	15	28
	6	7	18.71	3.638	13	23
TOTAL SOC-13	1	12	57.58	15.204	34	85
	2	120	63.63	12.642	15	88
	3	111	67.77	11.231	42	89
	4	50	65.20	11.316	38	88
	5	35	63.86	10.276	44	85
	6	7	60.29	10.641	47	76

VALIDITATEA DE CONSTRUCT. STRUCTURA FACTORIALĂ A SCALEI

Majoritatea corelațiilor dintre scorurile la itemi sunt semnificative statistic sub pragul $p=0.001$. Pornind de la datele din matricea de corelații itemii scalei SOC-13 au fost supuși unei analize factoriale exploratorii cu rotație varimax. S-a pornit de la ipoteza că aceștia se vor grupa conform factorilor prevăzuți de autorii scalei. Matricea de corelații s-a dovedit a nu fi o matrice identitate conform rezultatelor testului Kaiser-Meyer-Olkin = 0.850 (apropiată de 1.00). Gradul de adecvare al eșantionului de variabile de start în raport cu modelul factorial care urmează a fi extras este corespunzător conform testului Bartlett ($p=0.001$). Analiza factorială exploratorie a evidențiat

trei factori care explică 54.732% din varianța totală după cum urmează: factorul unu – 35.704%, factorul doi – 11.110% și factorul trei – 7.918%. Comunalitățile în factorii extrași au fost cuprinse între 0.406 și 0.732. Conform cu recomandarea lui Dennis Howitt și Duncan Cramer¹¹, primul dintre factori a prezentat saturații de cel puțin 0.50 în itemii: 6, 8, 9, 11 și 13 (*înțelegere*), factorul al doilea în itemii: 1, 4, 5, 7 și 12 (*scop*) iar factorul al treilea în itemii: 2, 3 și 10 (*control*). Itemul cinci „*Ai sentimentul că ești tratat(ă) incorect?*” saturează 0.475 în al doilea factor și 0.457 în factorul al treilea. Putem să considerăm că se poate grupa cu itemii din al treilea factor. Itemii doi „*Ți s-a întâmplat, în trecut, să fii surprins(ă) de comportamentul oamenilor pe care credeai că-i cunoști foarte bine?*” și 13 „*Cât de des ai sentimentul că nu poți ține lucrurile sub control?*” nu se așează în factorii prevăzuți de scala originală. Putem concluziona că este necesar un număr mai mare de participanți sau că există diferențe culturale de interpretare semantică. În ansamblu datele rezultate din analiza factorială exploratorie sunt bune și fac dovada validității de construct (Tabel.11).

Tabel 11. Structura factorială a scalei SOC-13.

Rotated Component Matrix ^a			
ITEM	Component		
	1	2	3
8Testare	.765	.155	.325
9Testare	.761	.177	.315
13Testare	.662	.292	.037
11Testare	.617	.124	-.098
6Testare	.479	.433	.137
7Testare	.234	.687	.035
12Testare	.374	.634	.096
1Testare	-.021	.630	.130
4Testare	.319	.589	-.053
5Testare	.152	.475	.457
10Testare	.366	.468	.302
3Testare	.014	.203	.840
2Testare	.181	-.051	.834

Datele analizei factoriale exploratorii sugerează că versiunea în limba română a scalei SOC-13 permite atât obținerea unui indicator global, pentru adulți, al sensului coerenței cât și a altor indicatori referitori la factorii: *înțelegere, control și scop*.

¹¹ Denis, H., Duncan, C., 2010, Introducere în SPSS pentru psihologie, Iași: Polirom, p:282

DATE REFERITOARE LA FIDELITATE

În vederea explorării fidelității scalei SOC13 am estimat consistența internă (coeficientul α). Valoarea alfa Cronbach rezultată este 0.843, mai mare decât valoarea recomandată de 0.70. Fidelitatea test-retest s-a verificat pentru un număr de 71 participanți din care 42 de gen masculin și 29 de gen feminin. Retestarea am programat-o la un interval cuprins între 30 și 40 de zile de la testare. Corelațiile obținute au fost: pentru factorul *înțelegere* ($r=0.686$, $n=71$, $p=0.001$), pentru factorul *control* ($r=0.678$, $n=71$, $p=0.001$), pentru factorul *scop* ($r=0.737$, $n=71$, $p=0.001$) iar pentru *scorul total* ($r=0.805$, $n=71$, $p=0.001$). Tăria corelațiilor este suficient de puternică și semnificativă. Am enunțat următoarea ipoteză: „Există diferențe semnificative între scorurile obținute la testare și la retestare”. A fost verificată ipoteza nulă cu testul T pentru esantioane independente. Rezultatele obținute la testare pentru factorul *înțelegere* ($m=23.89$, $std.dev.=5.908$) nu sunt diferite semnificativ ($t=-0.669$, $df.=140$, $p=0.505$) de cele obținute la retest ($m=24.51$, $std.dev.=5.107$). Rezultatele obținute la testare pentru factorul *control* ($m=20.07$, $std.dev.=4.543$) nu sunt diferite semnificativ ($t=0.873$, $df.=140$, $p=0.384$) de cele obținute la retest ($m=19.41$, $std.dev.=4.496$). Rezultatele obținute la testare pentru factorul *scop* ($m=22.41$, $std.dev.=4.156$) nu sunt diferite semnificativ ($t=0.260$, $df.=140$, $p=0.796$) de cele obținute la retest ($m=22.23$, $std.dev.=4.247$). Rezultatele obținute la testare pentru *scorul total* ($m=66.37$, $std.dev.=12.569$) nu sunt diferite semnificativ ($t=0.109$, $df.=140$, $p=0.913$) de cele obținute la retest ($m=66.14$, $std.dev.=11.965$). În toate cazurile se confirmă ipoteza nulă.

DATE NORMATIVE (CLASE STANDARDIZATE)

Etalonul a fost realizat prin împărțirea în două clase standardizate (conform cu versiunii originale) despărțite de percentila 50. Distribuția claselor standardizate are aspectul unei distribuții normale de tip gaussian. Participanții din eșantionul normativ au fost ordonați crescător, în funcție de scor (Tabel 12).

Tabel 12. Etalonul pentru populația adultă din România pentru scala SOC-13.

Scor brut	Scor standard	Nivelul sensului coerenței
13 - 65	I	Sens al coerenței scăzut
66 - 91	II	Sens al coerenței înalt

CONCLUZII

Datele psihometrice obținute pe un eșantion format din 335 de persoane de pe teritoriul României sugerează un nivel satisfăcător al consistenței interne a itemilor scalei SOC-13. Datele obținute la test-retest confirmă o bună stabilitate a scalei. Datele analizei factoriale exploratorii sugerează posibilitatea utilizării scalei atât pentru obținerea unui indicator global al sensului coerenței, cât și a indicatorilor referitori la cei trei factori componenți, factorii: *înțelegere*, *control* și *scop*. Datele raportate sunt încurajatoare, arătând că scala SOC-13 poate reprezenta un instrument util în scop de cercetare al sensului coerenței pentru populația adultă din România conform etalonului (Anexa 2). Scala SES a mai fost utilizată în România, câteva date psihometrice fiind obținute pe un lot de 220 de studenți¹².

BIBLIOGRAFIE

1. Albu M., *Construirea și utilizarea testelor psihologice*. Cluj-Napoca: Editura Clusium, 1998.
2. Antonovsky, A., *Health, Stress, and Coping*, San Francisco, Jossey-Bass Publishers, 1979.
3. Antonovsky, A., *Unravelling the mystery of health: How people manage stress and stay well*. San Francisco, CA: Jossey-Bass, 1987.
4. Antonovsky, A., *The structure and properties of the Sense of Coherence scale*. Social Science & Medicine, 1993, 36, 725-733.
5. Baban, A. (1998). *Stres și personalitate*. Cluj, Ed. Presa Universitară Clujeană.
6. Denis, H., Duncan, C., *Introducere în SPSS pentru psihologie*, Iași, Polirom, 2010.
7. Epidemiol Community Health. 2005;59:460–6, PMC free article (consultat în ianuarie 2015).
8. Eriksson M, Lindström B., *Validity of Antonovsky's sense of coherence scale: a systematic review*. J. Epidemiol Community Health. 2005 Jun;59(6):460-6.
9. Kiss, C., *Psihologia adultului și vârstnicului - note de curs*. București, Universitatea Hyperion, 2013.
10. Mitrofan N., *Testarea psihologică. Aspecte teoretice și practice*, Iași, Editura Polirom, 2008.
11. Popa, M., *Statistică pentru psihologie*. Iași, Polirom, 2008.
12. Rizeanu, S. (2014). *Psihodiagnoza și evaluarea clinică a copilului și adolescentului. Note de curs. Ediția a II-a revizuită și adăugită*. București: Universitară.
13. Sîrbu, M., *Psihologia sănătății – note de curs*. București, Universitatea Hyperion, 2014.
14. Urbina, S., *Testarea psihologică*. București: Trei, 2009.
15. PowerStaTim, Universitatea de Vest din Timișoara,
<http://www.psihologietm.ro/download/membrii/Help/pstim.htm> (consultat în mai 2013).

¹² Baban, A., 1998. *Stres și personalitate*. Cluj, Ed. Presa Universitară Clujeană, pp. 123-124.

Anexa 1. Scala SOC-13.

Aici ai o serie de întrebări referitoare la diferite aspecte din viața ta. Te rugăm să încercuiești cifra care se potrivește cel mai bine cu răspunsul tău (unde 1 și 7 reprezintă răspunsurile extreme). Dacă răspunsul de sub cifra 1 este corect pentru tine, încercuiește 1; dacă răspunsul de sub cifra 7 este corect pentru tine, încercuiește 7. Dacă simți diferit încercuiește cifra care s-ar apropia cel mai mult de răspunsul tău. Citește cu atenție enunțul fiecărei întrebări și variantele de răspuns! Te rugăm să răspunzi la fiecare întrebare încercuind o singură cifră!

1. Ai sentimentul că chiar nu-ți pasă de lucrurile care se întâmplă în jurul tău?

1 foarte rar sau niciodată	2	3	4	5	6	7 foarte des
----------------------------------	---	---	---	---	---	-----------------

2. Ți s-a întâmplat, în trecut, să fii surprins(ă) de comportamentul oamenilor pe care credeai că-i cunoști foarte bine?

1 nu mi s-a întâmpat niciodată	2	3	4	5	6	7 mereu mi se întâmpla
---	---	---	---	---	---	------------------------------

3. Ți s-a întâmplat ca oamenii pe care contai să te dezamăgească?

1 nu mi s-a întâmpat niciodată	2	3	4	5	6	7 mereu mi se întâmplă
---	---	---	---	---	---	------------------------------

4. Până acum viața ta a fost:

1 fără țeluri clare sau fără scop	2	3	4	5	6	7 cu țeluri clare sau cu scop
---	---	---	---	---	---	-------------------------------------

5. Ai sentimentul că ești tratat(ă) incorect?

1 foarte des	2	3	4	5	6	7 foarte rar sau niciodată
-----------------	---	---	---	---	---	----------------------------------

6. Ai sentimentul că ești într-o situație nefamiliară și că nu știi ce să faci?

1 foarte des	2	3	4	5	6	7 foarte rar sau niciodată
-----------------	---	---	---	---	---	----------------------------------

7. Găsești că ceea ce faci în fiecare zi este:

1 o sursă profundă de plăcere și satisfacție	2	3	4	5	6	7 o sursă de durere și plictiseală
---	---	---	---	---	---	--

8. Ai idei și sentimente confuze?

1 foarte des	2	3	4	5	6	7 foarte rar sau niciodată
-----------------	---	---	---	---	---	----------------------------------

9. Ți se întâmplă să ai sentimente interioare pe care nu le-ai dori?

1 foarte des	2	3	4	5	6	7 foarte rar sau niciodată
-----------------	---	---	---	---	---	----------------------------------

10. Foarte mulți oameni – chiar și aceia cu un caracter puternic – se simt ratați, uneori, în anumite situații. Cât de des ți s-a întâmplat asta în trecut?

1 niciodată	2	3	4	5	6	7 foarte des
----------------	---	---	---	---	---	-----------------

11. Când au avut loc anumite evenimente, ai constatat că:

1 ai supraestimat sau subestimat importanța lor	2	3	4	5	6	7 le-ai estimat corect ca importanță
--	---	---	---	---	---	--

12. Cât de des ai senzația că lucrurile pe care le faci zi de zi au o importanță scăzută?

1 foarte des	2	3	4	5	6	7 foarte rar sau niciodată
-----------------	---	---	---	---	---	----------------------------------

13. Cât de des ai sentimentul că nu poți ține lucrurile sub control?

1 foarte des	2	3	4	5	6	7 foarte rar
-----------------	---	---	---	---	---	-----------------

Pentru utilizarea scalelor SOC, dezvoltate de către Aron Antonovsky în „*Health, Stress, and Coping*” (1979), este necesar acordul explicit din partea lui Aaron Antonovsky, Ph.D, Estate of Aaron Antonovsky, Department of Education and Psychology, The Open University, Israel.

Anexa 2. Scala SOC13 – Sensul coerenței. Etalon pentru populația adultă (18+) din România.

Scoruri brute	→	Scoruri totale	Înțelegere	Control	Scop		
Sensul coerenței înalt	70 –	89	35	28	28	- 70	Sensul coerenței înalt
	.	88				.	
	.	87	34	27	27	.	
	.					.	
	.	85	33	26	26	.	
	.		32	25	25	.	
	.		31			.	
	.	80	30	24	24	.	
	60 –	78	29	23	23	- 60	
	.	77				.	
	.	76	28	22		.	
	.	75				.	
	.	73	27	21		.	
	.	72				.	
	.	71	26	20		.	
.	70				.		
.	69	25			.		
.	67				.		
.	66				.		
Sensul coerenței scăzut	50 –	65	24	19	22	- 50	Sensul coerenței scăzut
	.	64				.	
	.	63	23		21	.	
	.	61		18		.	
	.	60	22		20	.	
	.	59		17		.	
	.	58	21		19	.	
	.	57	20	16		.	
	.	55				.	
	.	54	19	15		.	
	40 –	53			18	- 40	
	.	52	18			.	
	.	51		14	17	.	
	.	50	17			.	
	.	49		13		.	
	.	47	16		16	.	
	.	46		12		.	
	.	44	15		15	.	
	.	43	14			.	
	.	42		11		.	
	30 –	41	13		14	- 30	
.	40		10	13	.		
.	39	12	9		.		
.	38				.		
.		11		12	.		
.	35	10	8		.		
.	34				.		
.		9			.		
.		8		10	.		
20 –		7			- 20		
.					.		
.			4		.		
.				7	.		
10 –					- 10		
.					.		
.					.		
.					.		
5 –		15		4	- 5		
.					.		
Scor T					Scor T		